

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 378.147:372.881.1

Олена Бондаревська, асистент кафедри іноземних мов
Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті визначено сутність понять “моделювання” та “модель”, проведено аналіз класифікації моделей за різними ознаками. Охарактеризовано функції та етапи моделювання. Розглянуто застосування моделювання як теоретичного методу у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: моделювання, модель, індивідуальні стратегії, самостійно-пізнавальна діяльність, вивчення іноземних мов.

Табл. 1. Літ. 8.

Елена Бондаревская, ассистент кафедры иностранных языков
Донецкого национального университета экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского,
г. Кривой Рог

МОДЕЛИРОВАНИЕ КАК ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ МЕТОД В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНДИВІДУАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ САМОСТОЯТЕЛЬНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье определена сущность понятий “моделирование” и “модель”, проведен анализ классификации моделей по различным признакам. Охарактеризованы функции и этапы моделирования. Рассмотрено применение моделирования как теоретического метода в процессе формирования индивидуальных стратегий самостоятельно-познавательной деятельности студентов на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: моделирование, модель, индивидуальные стратегии, самостоятельно-познавательная деятельность, изучение иностранных языков.

Olena Bondarevska, Assistant of the Foreign Languages Department
Donetsk Mykhaylo Tugan-Baranovskiy
National University of Economics and Trade, Krivuy Rych

THE MODELING AS A THEORETICAL METHOD IN THE PROCESS OF INDIVIDUAL STRATEGIES FORMATION OF THE STUDENTS' INDEPENDENT-COGNITIVE ACTIVITY AT THE FOREIGN LANGUAGE LESSONS

The article deals with the essence of the concepts of “modeling” and “model”, the models classification of different grounds is analyzed. The functions and modeling stages are characterised. An application of modeling as a theoretical method in the process of the individual strategies formation of the students' independent-cognitive activity at the foreign languages lessons is considered.

Keywords: modeling, a model, an individual strategies, an independent-cognitive activity, the foreign languages studying.

Постановка проблеми. Формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення іноземної мови є досить складним багатоаспектним процесом, тому виникає необхідність його моделювання. Педагогічна наука, пояснюючи процес пізнавальної діяльності, замінює реальний процес його спрощеною моделлю, і, таким чином, представляє педагогічні теорії у вигляді моделей

навчання. Різні моделі використовують різноманітні аспекти процесу навчальної діяльності. В залежності від цілей навчальної діяльності на конкретному історичному етапі розвитку суспільства значимість моделі навчання змінюється.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання ролі та місця процесу моделювання усебічно висвітлювалося у наукових роботах таких видатних вчених-педагогів як С. Архангельський,

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В. Біблер, Л. Виготський, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші. Концептуальний аспект побудови педагогічної моделі став предметом досліджень М. Бахтіна, В. Беспалько, А. Богатирьова, А. Бурова, С. Гончаренко, А. Дахіна, М. Кагана, Є. Квятковського, Н. Киященко, В. Краєвського, О. Малихіна.

Однак, на нашу думку, моделюванню як теоретичному методу в сучасній науці приділяється недостатньо уваги, що є причиною неефективності процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови.

Мета статті – обґрунтування моделювання як теоретичного методу в процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Моделювання дає змогу презентувати процес формування індивідуальних стратегій навчання не як дискретне педагогічне явище, яке впливає на окремі аспекти самостійно-пізнавальної діяльності, а як цілісну сутність, що охоплює весь процес від цілепокладання до отримання результату.

Поняття “модель” (з французької мови *modele* – міра, зразок, норма; у перекладі з латини – образ, зменшений варіант, спрощений опис складного явища чи процесу) трактується як зразок, що відтворює, імітує будову та дію будь-якого об’єкта, а, відтак, використовується для отримання нових знань про об’єкт [3].

В контексті нашого дослідження важливою характеристикою процесу моделювання за визначенням В. Краєвського і В. Полонського виступає “модель, як наступний результат абстрактного узагальнення практичного досвіду, а не прямий результат експерименту” [6, 268].

Моделювання – це процес створення ідеалізованого варіанта системи, результатом якого є модель або розробка певної технології. В дидактиці використовуються різні види моделей: концептуальна, теоретична, практична, функціональна та структурна. Комбінаторне поєднання певних видів створює різновиди моделей в залежності від тієї складової, що виноситься на перший план, наприклад, функціонально-структурна або структурно-функціональна.

Інша класифікація видів моделей представлена науковцем А. Богатирьовим [1]. На думку вченого будь-яку модель може віднести до одного з трьох видів: фізичного, що має природу подібну до оригіналу; речово-математичного, чия природа відрізняється від оригіналу, але його поведінка може бути описана математичними засобами;

логіко-семіотичного, що складається із спеціальних знаків, символів та схем.

Процес моделювання ґрунтується не на тотожності до похідної моделі, а на відповідності оригіналу предмету, що досліджується. В процесі викладання технічних дисциплін використовуються дві форми відтворення моделі: матеріальні (фізичні) та ідеалізовані (уявні). Натомість в педагогічних дослідженнях частіше використовується наочно-образне або описове моделювання. Таким чином, ми бачимо, що форми моделювання різноманітні і завжди залежать від моделей, що використовуються, та сфери їхнього застосування.

Моделювання, як будь-який процес, складається з певних етапів. С. Мельник виділяє такі етапи моделювання педагогічних процесів: постановка цілі розв’язання педагогічного завдання за допомогою моделі, обґрунтування принципів та аналіз існуючої теорії та практики; з’ясування ключових аспектів педагогічної системи, які складають її сутність, та створення адекватної моделі; визначення реальних зв’язків між компонентами даної системи, подальший теоретичний аналіз та досвідно-експериментальна перевірка розробленої моделі; переклад системних компонентів на абстрактну мову та перенесення знань, отриманих в процесі дослідження, на оригінал [8, 26].

На нашу думку, важливим видається зауваження С. Гончаренка про те, що “...жодна модель, навіть дуже складна, не може дати повного уявлення про об’єкт вивчення і точно передбачити його розвиток або описати його траєкторію руху в якомусь власному просторі. Тому й доводиться науковцям при конструюванні моделей балансувати на межі їх повноти і валідності” [4, 120].

Щоб більш детально розібратися з об’єктом вивчення моделі, корисним буде звернутися до аналізу аспектів застосування моделювання. О. Малихін описує три основні аспекти: психологічний, загальнометодичний та гносеологічний. Психологічний аспект застосування моделювання дозволяє охарактеризувати різні сторони навчально-педагогічної діяльності та на цій основі виявляти закономірності. Загальнометодичний – надає змогу оцінювати взаємозв’язки між характеристиками стану різних елементів навчально-виховного процесу. Гносеологічний аспект надає моделі роль проміжного об’єкта у процесі пізнання педагогічного явища [7].

В ракурсі нашого дослідження моделювання виступає методом вивчення об’єкту (оригіналу) через створення нової моделі (копії), яка зможе

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

замінити ті якості оригіналу, які представляють предмет наукового інтересу. Метод моделювання має важливе значення, оскільки дозволяє наочно досліджувати процеси та явища, полегшувати процес дослідження через усунення шкідливого впливу сторонніх факторів.

В педагогіці можливо моделювати як зміст навчання, так і навчальну діяльність. Викладання іноземної мови потребує опори на модель. Метод моделювання відкриває можливості математизації навчального процесу та несе в собі величезний потенціал. Актуальність даного методу зумовлена основними завданнями моделювання, які полягають у тому, щоб навчити студента самостійно здобувати знання та використовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань, сприяти розвитку комунікативних здібностей, розширити коло спілкування.

Розглядаючи проблему значимості моделювання в процесі викладання іноземної мови важливо окреслити три основні функції даного процесу. Дескриптивна функція допомагає достатньо просто пояснити досліджувані процеси та явища. Прогностична функція дозволяє припустити майбутні якості та стан системи, що моделюється. Нормативна функція не тільки описує існуючу систему, але й вибудовує її нормативний образ [5].

На заняттях з іноземної мови метод моделювання дає можливість об'єднати емпіричне і теоретичне – поєднувати в ході навчального процесу експеримент, побудову логічних конструкцій та наукових абстракцій. Важливим є той факт, що застосування інформаційних та комп'ютерних технологій в процесі викладання іноземної мови нерозривно пов'язано з методом моделювання. Використання комп'ютера при вивченні іноземної мови сприяє оптимізації дидактичних функцій моделювання. Дидактичний потенціал застосування інформаційних та комп'ютерних технологій розкривається завдяки наступним аспектам: інформаційна насиченість; незалежність від часових та просторових умов у процесі навчання; повне заглиблення у дослідження процесів і явищ; спостереження за досліджуваними явищами в процесі їхнього розвитку; реальність та виразність відображення; демонстрація складних об'єктів, процесів та явищ у більш спрощеному вигляді; можливість засвоєння великої кількості інформації за коротший час завдяки поєднанню графіки, анімації та звуку; можливість розвитку уяви учнів [2].

Моделювання як теоретичний метод нерідко

використовується викладачами в процесі викладання іноземної мови. Елементи практичного моделювання всебічно застосовуються майже на кожному занятті. Розвиток навичок основних видів мовленнєвої діяльності потребує виконання тренувальних вправ, які засновані на певних моделях. Так, читання та подальший контроль розуміння тексту зазвичай побудовано згідно певної схеми або моделі. Використання методу моделювання в даному випадку розвиває вміння логічно осмислювати прочитане, застосовувати отриману інформацію у відповідних життєвих ситуаціях, формулювати власні висновки та підводити підсумки.

Для виконання письмового завдання також пропонується шаблон (лист, есе тощо). Письмо представляє собою найскладніший вид мовленнєвої діяльності, тому застосування моделювання є очевидним. Наявність моделі полегшує відбір необхідних слів, розподіл предметних ознак у групі речень, організацію внутрішніх зв'язків речень тощо.

Говоріння традиційно відбувається у вигляді монологічного висловлювання або складання діалогів за темою. В даному випадку моделюється мовленнєва ситуація для говоріння, де модель висловлювання складається з трьох ключових частин: вступ, основна частина та закінчення. Важливо зауважити адресат мовлення, тему й основну думку говоріння, ціль та місце спілкування. Завдяки методу моделювання говоріння набуває важливих якостей, таких як змістовність, послідовність, точність, виразність та правильність.

Завдання для перевірки розуміння аудіювання моделюються з тверджень, з якими треба погодитись або заперечити та запитань з варіантами відповідей. Тренування та вдосконалення лексичних навичок передбачають наявність зразка або певної моделі, за якою відпрацьовуються вправи. В процесі роботи з граматичним матеріалом неможливо обійтись без моделювання: формування граматичних навичок відбувається шляхом виконання вправ за моделлю. Саме продуктивні граматичні навички передбачають вміння вибрати модель, яка підходить до даної мовленнєвої ситуації та адекватно вжити її. Певна граматична форма виконує мовленнєву функцію повідомити певну інформацію, висловити думку або переконати в чомусь.

Підсумовуючи вищесказане, систематизуємо в табличній формі різноманітні прояви моделі у процесі мовленнєвої діяльності (дивись таблицю 1).

**МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ
СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ
З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Таблиця 1.

Варіанти відтворення моделі у процесі мовленнєвої діяльності

№	Вид мовленнєвої діяльності	Варіант відтворення моделі	Приклади
1	читання	завдання, вправи	погодження/заперечення, відповідь на запитання.
2	письмо	шаблон, схема, план	лист, твір, есе
3	говоріння	монологічне або діалогічне висловлювання	розповідь, діалог
4	аудіювання	завдання, вправи	погодження/заперечення; відповідь на запитання

З таблиці видно, що моделювати можна будь-що та будь-яким чином, використовуючи різноманітні функції та види моделювання. Процес викладання іноземної мови щільно пов'язаний з методом моделювання та охоплює різні аспекти його застосування. Моделювання як теоретичний метод складає основу системного розуміння процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів, а також допомагає оптимізувати навчальну діяльність у процесі викладання іноземної мови.

Висновки. Результати проведеного аналізу виявили, що педагогічне моделювання представляє собою загальнонауковий теоретичний метод, метою якого є відтворення характеристик одного об'єкту на іншому, що створюється для дослідження. В свою чергу модель складає систему елементів, що відтворює певні якості, взаємозв'язки та функції досліджуваного об'єкту. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці структурно-функціональних компонентів дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів.

1. Богатырев А.И. Теоретические основы педагогического моделирования (сущность и эффективность) [Электронный ресурс] / А.И. Богатырев

// Издательский дом "Образование и наука". – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2_bogatyrev%20a.i.doc.htm.

2. Бондаревська О.М. Дидактичні умови формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на прикладі викладання іноземних мов. / О.М. Бондаревська // Молодь і ринок. – 2016. – №9 (140). – С. 110 – 113.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з доп. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – С. 1728.

4. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2008. – С. 120.

5. Дахин А.Н. Педагогическое моделирование [Текст]: монография / А.Н. Дахин. – Новосибирск: Изд-во НИПКуПРО, 2005. – С. 230.

6. Краевский В.В. Методология для педагога: теория и практика / В.В. Краевский, В.М. Полонский. – Волгоград: Перемена, 2001. – С. 324.

7. Маліхін О.В. Гносеологічне визначення сутності моделі та процесу моделювання. / О.В. Маліхін // Молодь і ринок. – 2016. – №9 (140). – С. 26 – 29.

8. Мельник С.В. Моделювання діяльності інноваційного навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю / С.В. Мельник // Рідна школа. – 2006. – №4. – С. 25 – 29.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2016

"Ранок визначає день, весна визначає рік, старанність визначає життя".

Китайське прислів'я

"Слова, що дають знання – найцінніші".

Арістотель

давньогрецький вчений

